

Diplomaten lijden ook ontberingen

„STEDEN als Teheran, Beiroet of Havana zijn al lang geen lustoorden meer. Je vraagt je wel eens af: wie leent zich er nog voor om in dat soort streken op te treden als Harer Majesteits Zigeuner?”

Een uitspraak van een hoge ambtenaar van het ministerie van buitenlandse zaken eerder in dit boekje over de Nederlandse diplomatieke dienst. Hij wilde ermee zeggen dat het leven van een diplomaat niet overal een lolletje is. Sterker: in bepaalde landen is het verblijf hoogst onaangenaam en soms gevaarlijk. Hardship heet dat in diplomatieke kring: ontbering. Over dat aspect gaat deze aflevering.

Zoals iedere carrièrediplomaat had baron Seger Jan Joseph van Voorst tot Voorst wel eens gedroomd van het moment dat hij tot ambassadeur zou worden benoemd en voor het eerst in deze hoogst bereikbare functie in zijn beroep naar een buitenlandse post zou reizen. Maar toen het (enkele weken geleden) zover was, had die droom meer iets van een nachtmerrie en had Van Voorst tot Voorst de reis naar zijn nieuwe standplaats liefst nog een poos uitgesteld.

De baron is sinds kort 's lands nieuwe ambassadeur in Libanon. Hij kwam er via een niet geheel ongevaarlijke autorit vanuit het Syrische Damascus, want rechtstreeks vliegen naar Beiroet is er nog niet bij. En hij woont voorlopig in een hotelkamer in een voorstadje van Beiroet. Het zal nog wel even duren voordat hij in de Libanese hoofdstad een aardig woonhuis heeft gevonden: Beiroet ligt voor een groot deel in puin.

Bijna alle Nederlandse diplomatieke vertegenwoordigers in Libanon wonen sinds een paar maanden bij elkaar in een groot huis boven restaurant La Macumba in Al Jattoen in de bergen, zo'n 25 kilometer van de hoofdstad. Hun eigen flats in West-Beiroet zijn - op dat van secretaresse Hellen van Maanen na - danig bij de Israëliëse bombardementen beschadigd of door Palestijnse vluchtelingen gekraakt. Wonen in West-Beiroet was de afgelopen maanden toch al weinig aantrekkelijk. In de eerste weken van de belegering door de Israëliërs hebben de ambassadeleden het nog een tijdje vol willen houden, maar door de herhaaldelijke bombardementen op het stadsdeel werd het te gevaarlijk.

Eerste secretaris Koos van Dam, die tussen het vertrek van de oude ambassadeur in mei en de komst van de nieuwe, gedurende drie maanden waarnemend chef van de post was, kan daarover meepraten. Een bescheiden man, deze Van

Dam, die niet gauw zal overdrijven. Maar hij vertelt: „Ik ben enkele keren werkelijk aan de dood ontsnapt. Ik woonde nog in West-Beiroet toen ik op weg naar mijn woonhuis in de wijk Manara midden in een schietpartij terecht kwam. Ik heb een minuut of tien in een portiek staan schuilen. Dat oponthoud is mijn redding geweest. Want toen ik even later bij mijn huis kwam, bleek dat door een granaat te zijn getroffen. In mijn werkkamer lagen tal van granaatscherven. Ze waren dwars door boeken gegaan die op mijn bureau lagen. Van een overhemd dat over een stoel hing was de hele mouw afgerukt.”

KINDEREN

Koos van Dam die op het ogenblik een paar weken met verlof in Nederland is, vertelt dat hij kort daarvoor

zijn vrouw en kinderen naar Nederland had laten evacueren. „De kinderen hadden al menig Israëliësch bombardement op Beiroet meegeemaakt. Het gekke is dat ze aanvankelijk niet eens bang waren en het zelfs spannend vonden. Ze werden pas angstig toen ouderen steeds schrikachtiger op de beschietingen gingen reageren.” Terzijde merkt Van Dam op dat de tienduizenden Libanese en Palestijnse kinderen die tijdens de hele oorlog in Beiroet zijn gebleven, een verschrikkelijke ervaring moeten hebben opgedaan door de soms dagenlange verblijven in de schuilkelders en de hel van vernietigingen die ze om zich heen hebben gezien. „Daar zal nog een generatie lang gedokterd moeten worden,” zegt Van Dam, Arabist en socioloog van origine.

Vlak voor het beïndigen van de zware vijandelijkheden tussen Israëliërs en Palestijnen in en rondom Beiroet is Van Dam nog een keer op het nippertje aan de dood ontkomen. Hij was toen al uitgeweken naar Al Jattoen en maakte in een vrij uurtje een wandeling in de bergen. Hij vertelt: „De Israëliëse soldaten zaten toen ook al tientallen kilometers ten noorden van Beiroet, ook in de buurt waar wij ons tijdelijke ambassadekantoor hebben. Toen hij daar liep ontploften plotseling rondom mij artilleriegranaten. Waarschijnlijk Palestijns vuur op Israëliëse stellingen. De granaten ontploften op z'n vijftig meter. Ik ben achter wat rotsblokken in dekking gegaan en er veilig afgekomen. Voor hetzelfde geld had ik dit niet meer naverteld.”

Van Dam is onlangs nog eens gaan kijken naar zijn woning in West-Beiroet. „Ik had al eerder enkele kostbaarheden weggehaald, maar je kunt niet alle spullen meenemen, ook al omdat een leeg huis helemaal snel door anderen wordt ingenomen. De meeste van mijn boeken bijvoorbeeld staan er nog. Mijn huis was al enkele keren ge-

raakt maar door de bijzonder zware bombardementen van 12 augustus waren ramen en deuren gesprongen. Ik zag dat er mensen in mijn huis waren geweest; de hele boel was ondersteboven gehaald maar er waren geen spullen meegenomen. Ik heb toen eigenhandig de hele zaak dichtgetimmerd in de hoop het daarmee eventuele krakers moeilijk te maken. Je kunt het de mensen in Beiroet niet kwalijk nemen dat ze een dak boven hun hoofd zoeken als hun eigen huis stukgeschoten is, maar ik hoop toch dat mijn pogingen indringers te weren wat zullen uithalen," aldus Van Dam.

Ook derde secretaris Paul Menk-veld van de ambassade in Beiroet moest ervaren dat zijn woning niet ongeschonden uit de strijd was gekomen. Toen hij kortgeleden in West-Beiroet ging kijken hoe de boel erbij stond, trof hij een Palestijns gezin in zijn flat aan. Omdat verhaal halen in Beiroet in de huidige situatie nog weinig zin heeft, is hij na een kopje koffie gedronken te hebben met de krakers maar weer vertrokken. „Ik heb nog wel gevraagd of ze zuinig op mijn spullen zouden zijn en of ze af en toe de planten water wilden geven. In rustiger tijden hoop ik de zaak in der minne te schikken," vertelt hij.

Kanselier Jaap Hoppe van de ambassade in Libanon heeft ongeveer gelijke ervaring moeten opdoen. Toen hij bij zijn woning in West-Beiroet poolshoogte ging nemen, kon hij er niet in doordat de deur was afgesloten met een zwaar hangslot, aangebracht door een Palestijnse familie die in zijn flat was getrokken. Toen hij de krakers later ontmoette, verzekerden ze hem over enige tijd weer te zullen vertrekken. In de tussentijd zouden ze op zijn meubilair passen. Ze waren ook zo vriendelijk hem een tweede sleutel van het hangslot te geven zodat hij bij geval bij zijn spullen zou kunnen komen.

Het relaas van de Nederlandse diplomaten in Beiroet mag een gave illustratie heten van wat in het corps diplomatique *hardship* wordt genoemd: werken onder zeer moeilijke omstandigheden, soms afzien, ontbering. Een diplomaat: „Ons leven wordt vaak voorgesteld als dat van luxe klanten die van Nederlandse belastingcenten mooi weer staan te spelen in het buitenland. En als je regelmatig de gossip-rubriek op pagina vier van De Telegraaf leest weet je ook niet beter. Daarin staat altijd wel een foto van een paar diplomaten die op een dure receptie aan het glas staan te nippen of wat rare fratsen uithalen. Maar aan de ellende die je op sommige posten moet doorstaan wordt zelden aandacht besteed.”

Eerste secretaris Van Dam in Beiroet: „We willen niet te hard klagen, want de meesten van onze staf in Libanon hebben zichzelf voor deze post aangemeld. Dus waren ze juist geïnteresseerd in het werk in een land, waarvan ze al bij voorbaat wisten dat het moeilijk was. Maar de afgelopen maanden hebben we het wel erg zwaar te verduren gehad. Eerst hebben we in juni wekenlang

vrijwel gisoleerd in West-Beiroet gezeten en nu zitten we ver weg in een tijdelijke kanselarij in ons woonhuis in Al Jatton, waar we amper verbindingsmogelijkheden hebben. Er is wel een telexapparaat maar dat kan niet worden aangesloten. We moeten met de telexbandjes naar de ABN-bank in Oost-Beiroet waar ze wel verbinding met Nederland kunnen krijgen. Met ons bellen kan alleen via het restaurant. Dan komt er een Libanees naar boven om te zeggen dat er telefoon is. Maar soms is ook die telefoonverbinding dagenlang verstoord."

Hardship is al heel lang een begrip in het diplomatieke leven. Wordvoerder Jan Willem Bertens van het ministerie van buitenlandse zaken: „We onderscheiden drie soorten hardships. Je hebt de *politieke*, het leven in een land met een systeem waarin je als westerling wordt gewantrouwd en waar je - ook als diplomaat - beperkte bewegingsvrijheid wordt opgelegd. Je mag in Moskou bijvoorbeeld niet verder reizen dan in een straal van dertig kilometer buiten de stad."

„Dan heb je de *klimatologische* ontbering, bijvoorbeeld in de hitte waar sommigen moeilijk tegen kunnen. In erg hete landen doen zich vaak allerlei ziektes voor die je niet altijd kunt ontlopen. Zelf heb ik tijdens de jaren dat ik in het buitenland was zo ongeveer alle tropische ziektes gehad die je maar kunt bedenken."

Bertens is niet de enige die wel eens rillend van de koorts onder een klamboe heeft gelegen. Elk gesprek met een diplomaat draait wel een keer uit op ziektes die in tropische landen zijn opgelopen. Sommigen blijken - ongevraagd - bereid hardnekkige huidandoeningen te laten zien, waar ze na jaren nog last van hebben.

De derde en zwaarst tellende ontbering die diplomaten soms moeten ondergaan is wat Bertens noemt de *fysieke* hardship. Hij zegt: „Nog afgezien van levensgevaar noem ik het leven op posten waar je een groot deel van de dag in touw bent om er domweg voor te zorgen dat jij en je gezin te eten en te drinken hebt. Dat zijn plaatsen waarheen je je eigen toiletpapier en potjes babyvoeding mee moet nemen, om maar

eens wat te noemen, want dat is daar niet te krijgen."

Wie ook kan meepraten over het leven op ontberingsposten is de Nederlandse diplomaat Henry Wijnaendts in Parijs. Over de tijd dat hij op de ambassade in Djakarta zat, zegt hij: „Je had er maar een uur stroom per dag. Alleen de ambassadeur had de hele dag electriciteit in zijn woning. Hij had een aggregaat. Toen dat ding een keer uitviel, merkte ook hij hoe het was in de bloedhitte te zitten zonder airconditioning. Dingen die hier vanzelfsprekend zijn, waren daar niet. Water was heel schaars. Je gebruikte je rantsoen eerst om je tanden te poetsen, daarna als badwater en vervolgens bewaarde je het om de WC er mee te kunnen doospoelen."

Een andere diplomaat over hardship, Carel Schneider, de huidige ambassadeur bij de Raad van Europa in Straatsburg. Hij maakte als lid van de ambassadestaf in Teheran in 1979 de omwenteling in Iran mee, die leidde tot het verjagen van de Sjah en de vestiging van het regime van Khomeini. Verder verbleef hij enkele jaren in Bangladesj en de afgelopen jaren was hij ambassadeur in Angola, de ex-Portugese kolonie die met hulp van Cubanen moeizaam bezig is een zelfstandige natie op te bouwen. Schneider, behalve diplomaat ook bekend romancier, weet met gevoel voor detail over de periode in Angola te vertellen. „Het was daar enorm behelpen. Zelfs in de hoofdstad Luanda waar we woonden was er al lang niet de hele dag electriciteit. En dan heb je ook niets aan de airconditioning in je huis. Eens in de zoveel tijd ging een van onze vrouwen naar een ander land om noodzakelijke spullen te kopen. Dan nam ze bijvoorbeeld ook een paar stukken diepvriesvlees mee in een koelbox."

LOUCHE

„Extra moeilijkheid in zo'n marxistisch land is dat je er in de ogen van de bevolking een vertegenwoordiger bent van de lelijke imperialisten, een koloniaal en een vriend van dat voor hen verdachte Amerika. De mensen in Angola krijgen dat beeld dagelijks voorgehouden door de kranten en de radio. Daardoor kun je ook moeilijk contact maken. Je bent er als westerse diplomaat geheel aangewezen op je eigen kring, dus heb je vrijwel alleen kennissen

bij andere 'louche kolonialen' als de Duitsers en de Engelsen."

„Op zo'n post als in Luanda ben je ook wel verplicht iedere Westerse bezoeker die er iets te regelen had volledig hulp te geven. Sowieso hielp je met de taal. Weinige Nederlandse zakenlieden beheersen het Portugees en de Angolezen spreken weinig andere talen. Omdat er geen behoorlijke hotels waren, legde je Nederlandse gasten meestal bij jou te slapen. 't Was af en toe net een jeugdherberg bij ons. Ik had ook een hele zak met tandenborstels voor mensen die zo'n ding vergeten waren mee te nemen. Daàr zijn ze niet te koop."

Schneider besluit: „Ik heb drie jaar in Luanda gezeten en toen hoefde het even niet meer. Ik ben toch heel wat gewend, maar in Angola had ik bij wijze van spreken heimwee naar Dacca in Bangladesj. En dat kun je toch ook geen mondan centrum noemen."

Het pleit voor de Nederlandse diplomaten dat ze ondanks het weinig comfortabele leven dat hen er te wachten staat over het algemeen niet afkerig staan tegenover plaatsing op een 'ontberingspost'. Dat hangt samen met de hang naar avontuur die mening diplomaat kenmerkt.

Eerste secretaris Wik Holz, thans gestationeerd in Koeala Loempoer, een westerse stad in het vrij rustige tropenland Maleisië: „Ik heb ruim twee jaar op Cuba gezeten, op de ambassade in Havanna. Achteraf beschouwd was het een boeiende periode, die ik niet had willen missen, maar eerlijk gezegd vervloekte ik toen iedere dag dat ik er zat. Het dagelijkse leven was er verschrikkelijk lastig. Gewone dingen als groente en fruit waren er niet altijd te koop, ook niet in de winkels voor de buitenlanders. Zomaar even een nieuwe broek kopen was er niet bij. En als er al broeken waren, was-ie er niet in jouw maat. Alles wat je meer wilde dan de gewone dingen moest je ritselen of laten invoeren."

„In een land als Cuba ben je van veel dingen afgesloten. Er zijn geen boekwinkels zoals wij ze kennen, geen westerse kranten, geen uitgaansleven. Een paar bioscopen zijn er, maar als er dan een westerse film werd gedraaid, was dat er een waarin het communisme of socialisme werd verheerlijkt. Maar toch, als ik nu op die periode terugkijk, was het een geweldige ervaring."